

WILLEMI. PRINS VAN ORANJE SAEVIS TRANQUILLUS IN UNDIS

24 APRIL
1533

10 JULI
1584

Naar een houtsnede van H. van Voorthuysen

DE ZWIJGER

DOOR HENDRIKA KUIJPER-VAN OORDT

ALS MEN ONDER „ZWIJGER” VERSTAAT EEN man van een gesloten karakter, die geen woord meer spreekt dan noodig is, of iemand die wat te verbergen heeft en vreest zijn geheim te zullen prijsgeven bij 't openen van den mond, dan is de bijnaam van den Zwijger op Prins Willem van Oranje allerminst toepasselijk. Want noch 't een, noch 't ander kan van hem gezegd worden. Zijn aard was volstrekt niet stroef of gesloten, integendeel, ieder die hem kende roemde zijn gemeenzamen eenvoud, gulle hart en aangename, opgeruimde wezen, waardoor hij zich zoo gemakkelijk vrienden won. Werd van den Prins niet gezegd, (en dat was in den tijd, toen hij hier te lande stil en zonder uiterlijk vertoon leefde) dat telkenmale als de Prins den hoed lichtte tot een hoffelijken groet, de Koning van Spanje een onderdaan verloor... En dat hij met plannen omging, die beter verzwegen dan geopenbaard konden worden, namelijk dat Oranje de kroon van den landsheer begeerde om zich die zelf op 't hoofd te zetten, is een verduitsel van zijn vijanden. Prins Willem had geen geheimen te verbergen. Zijn correspondentie met zijn bloedverwanten en vrienden ligt open voor ons, de Prins heeft veel brieven geschreven, en deze munten uit door een vertrouwelijk toon; voor zijn moeder en zijn broeders betoonde hij zich geen zwijger. Juist het echt-menschelijke van den Prins maakt hem zoo sympathiek. Hij is bewogen, hij ontboezemt zijn innigste gewaarwordingen, hij is verheugd of terneergeslagen, hij gloeit van verontwaardiging of gaat gebukt onder teleurstellingen die hem bijna doen wanhopen. Zijn levensernst en vromen zin vindt men weerspiegeld in eerlijke, klare woorden.

Nu is het opmerkelijk, dat de tijdgenooten van Prins Willem den bijnaam van den Zwijger niet gebruikt hebben.

358

Eerst om het midden der vorige eeuw is men, in België vooral, daarmee begonnen. Gachard, de bekende Belgische archivaris, die 's Prinsen correspondentie heeft uitgegeven noemt hem „Guillaume le Taciturne,” en John Lothrop Motley spreekt van „William the Silent.”

Het is weer Fruin, in wiens „Verspreide Geschriften” zoo veel wetenswaardigs is te vinden, die ons mededeelt wie 't eerste den Prins met dien voor hem ongepasten naam begroet heeft. Hij komt één enkele maal voor bij den Jezuiet Strada, die, zooals men weet, een beschrijving van den opstand gegeven heeft, uiteraard gezien van Spaansch-Katholiek standpunt.

Strada dan vertelt de volgende anecdote: „Men verhaalt,” zoo zegt hij, „dat de kardinaal Granvelle, toen hij te Rome vernam, dat Egmont en Hoorne in hechtenis waren genomen, vroeg of de Zwijger (zoo noemde hij Oranje) ook gevangen was, en toen hem geantwoord werd van neen, dat hij toen zeide: als die eene buiten het net gebleven is, is er met de geheele vangst niets gewonnen.”

Als de anecdote op waarheid berust, dan zou het dus Granvelle, de doods vijand van den Prins zijn geweest, die den bijnaam bedacht. Maar is zij wel waar?

Strada, die een zeventig jaar na het begin van den opstand schreef, heeft het van een zegsman, den bekenden geschiedschrijver Van Meteren. In eenigszins andere woorden geeft deze 't zelfde verhaal.

Doch lag het nu wel in de lijn van Granvelle om zich zoo over den Prins uit te laten? In zijn brieven spreekt hij dikwijls over Oranje, maar altijd op een geheel anderen toon. Hij stelt hem voor als een jong, onbedacht heer, zonder moed en zonder beleid. Toen, ongeveer een jaar na het gevangennemen van Egmont en Hoorne, de Prins over de Maas in Brabant viel, schreef hij aan Koning Philips, dat de onderneming hem niet verontrustte, omdat niemand onder 's Prinsen volgelingen de bekwaamheid bezat haar tot een goed einde te brengen — en de Prins zelf het allerminst!

Doch de herkomst der anecdote is wellicht nog verder na te speuren.

Er bestaat een Latijnsch boekje, in November van 1574 uitgegeven, dat handelt over het Spaansch Pardon, den Nederlandschen ballingen aangeboden. Daar is het niet Granvelle, maar Titelman die zoo spreekt. Er staat: „Toen Titelman, de dolle inquisiteur van Vlaanderen, gehoord had, dat Egmont en Hoorne gevangen waren, zeide hij: als sluwe Willem het ontkomen is, zal de vreugde toch van korten duur zijn; wee ons, als de oorlog uit Duitschland aankomt.”

Zoo gaat het anders lijken. De schrijver van het boekje gebruikt het Latijnsche woord astutus, dat sluw, maar ook eenvoudig slim kan beteekenen. En 't ligt heel voor de hand, dat de inquisiteur het spijtig vond. Oranje had zien aankomen wat er met Egmont en Hoorne gebeuren zou, en zich uit de voeten gemaakt. 't Ging hier niet over zwijgen of spreken maar over den slimmen Prins, die 't verraad vermoedde en de arme graven, die goedgeloovig en vol vertrouwen op den koning -- Egmont vooral -- in den strik waren geloopt.

Hoe 't zij, of Granvelle van den „Zwijger,” of Titelman van „sluwe Willem” sprak, — als eernaam was 't niet bedoeld. De mond van een vijand gaf dien. Er is een ander, een schooner! Vader des Vaderlands.

Dezen heeft Willem van Oranje bij zijn leven reeds gedragen. Als een vader door zijn kinderen, zoo werd de Prins door het volk geëerd en bemind. Als een vader zijn kinderen, zoo heeft hij stervend „dit arme volk” Gode opgedragen. Indien de Prins alleen maar „gezwegen” had, of enkel uitgemunt door „slimheid,” dan waren voor deze landen de vruchten niet vele geweest.

Toen de Prins in 1577 door Noord-Holland reisde om op alles orde te stellen, noemde hem de van vreugde opgetogen menigte niet anders dan Willem-vader „ende dat met sulcken affectie (genegenheid),” zegt de geschiedschrijver Bor, „dat men de blijdschap in 't harte wesende, uyt d'aengesichten mocht scheppen.”

Zoo veel liefde verwerft geen „Zwijger” en geen „Sluwe.”